

Kysymyksiä asunnottomuudesta Suomessa

MARKO KETTUNEN

Asunnottomuus on sellainen yleisesti ongelmaksi käsitetty äärimmäisen sitkeä yhteiskunnallinen ilmiö, jonka kestättömyyden useimmat tuntuvat tunnustavan ja jonka helpottamisen tai poistamisen ratkaisun lähes kaikki asiaan perehtyneet tuntuvat tietävän. Yleisestä tietoisuudesta huolimatta ilmiöstä ei ole vauraimmissakaan länsimaaisissa yhteiskunnissa kyetty täysin pääsemään eroon. Valtion asuntorahaston tuoreimman raportin (2007) mukaan Suomessa yksinäisiä asunnottomia oli vuoden 2006 marraskuussa noin 7 400 henkeä. Miksi? Vastausten sijasta esitän lisää kysymyksiä, joista ainakin osan on tarkoitus olla kiusallisia. Lähestyn asunnottomuusilmiötä sellaisesta tuoreen tutkijan näkökulmasta, jossa mikään asunnottomuuteen liittyvä ei vielä ole triviaa tai itsestään selvää. Teksti perustuu kartoitukseen, jota työstin alkuvuodesta 2007 Vailla Vakinaista Asuntoa ry:n (VVA) tarpeisiin yhdistyksen toiminnan valtakunnallistuesssa. Kartoituksen tarkoituksena oli tuottaa perustietoa VVA:n työntekijöiden käyttöön Suomen kymmenen vaikeimman asunnottomuuskunnan asunnottomien palveluista ja kuntien asunnottomien tilanteesta.

Kymmenen vaikeimman asunnottomuuskunnan määrittelyn perusteena on käytetty valtion asuntorahaston (ARA) vuoden 2006 kuntakyselyiden pohjalta tehtyä Asunnottomat 2006 -raporttia vuodelta 2007. ARA:n selvityksessä on nostettu esille ne kunnat, joissa yksinäisten asunnottomien absoluuttinen määrä ylittää 100 henkilön rajan. ARA:n 100 asunnottoman rajaukseen perustuu vaikean asunnottomuustilanteen kunnista käyttämäni nimitys: VA100-kunta. Vuonna 2006 uutena kuntana listalle noussut Hyvinkää ei ollut alkuperäisessä kartoituksessa mukana aikataulullisista syistä. ARA:n tuorein asunnotto-

muusraportti ilmestyi kartoituksen työstämisen kannalta liian myöhään. Tämän artikkelin taulukoissa Hyvinkää kuitenkin on mukana.

ARA:n selvitysten lisäksi kartoituksen aineistona käytettiin vapaasti hyödynnettävissä olevia kuntien tietorekistereitä ja tilastoja, joiden tietoja on tarvittaessa täydennetty Tilastokeskuksen aluesarjojen tiedoilla. Kuntien sosiaaliviraston asunnottomien palveluista vastaaville henkilöille lähetettiin pienimuotoinen sähköpostikysely ja kuntien omia Internet-sivuja hyödynnettiin tietolähteenä. Pääkaupunkiseudun kuntien palvelujen kartoituksessa hyödynnettiin Soccan asunnottomuushankkeessa Helsingin, Espoon ja Vantaan kuntien asunnottomuuspalveluista kerättyjä tietoja. Edellä mainittujen tietolähteiden lisäksi pohdinnan taustatyönä on haastateltu asunnottomien parissa työskenteleviä asiantuntijoita ja kuntien työntekijöitä. Aineiston keruussa ei pyritty kattavuuteen. Kattavuuden saavuttamista vaikeutti omalta osaltaan kuntatyöntekijöiden nihkeys vastata heille lähetettyyn sähköpostikyselyyn.

Työstämäni kartoitusta ei voida pitää tieteellisenä tutkimuksena, vaikka joitain tieteellisiksikin ymmärrettäviä menetelmiä materiaalin hankinnassa ja työstämisessä on käytetty. Tarkastelussa käytetyt tietolähteet, haastattelut ja kyselyt eivät kuitenkaan kokonaisuutena vastaa tieteelliselle tutkimukselle asetettavia vaatimuksia. Suuntaa antavien lukujen perusteella voidaan muodostaa vain suuntaa antavia tulkintoja. Käsillä oleva teksti on kartoituksen sivutuote ja sisältää kartoituksessa kertyneen aineiston varsin vapaamuotoisen analyysin ja tämän analyysin perusteella muotoiltuja kysymyksiä asunnottomuudesta ja asunnottomien palveluista.

Asunnottomuuden määritteleminen

Yksi keskeinen ja perusluonteinen kysymys sekä kuntien työntekijöiden että asunnottomuustutkijoiden keskuudessa tuntuu olevan asunnottomuuden määrittelemisen vaikeus. Mitä käsitteellä asunnoton tarkoitetaan? Kysyttäessä asunnottomuudesta vastakysymykset ovat kuvaavimmillaan muotoa, ”onko vanhempiensa luona asuva alle 18-vuotias kunnan vuokra-asuntoa jonottava henkilö todellakin laskettava asunnottomaksi”. Käytännön tilanteissa, kun esittäytyy puhelimesta ja kertoo olevansa kartoittamassa Suomen kymmenen vaikeimman asunnottomuuskuunnan tilanteita, saattaa ensimmäinen reaktio olla: ”mutta eihän meillä ole asunnottomia”. Näin siitäkin huolimatta, että ARA:n raportin mukaan yksinäisiä asunnottomia on puheluun vastanneen kuntatyöntekijän kotikunnassa lähemmäs sata henkeä. Asunnottomuusilmiön olemassaolon kieltäminen voidaan asunnottomuuden määrittelemisen vaikeuden lisäksi tulkita myös kuntatyöntekijöiden haluksi esittää kunnan asunnottomuus-tilanne mahdollisimman edullisessa valossa. Suomen kymmenen vaikeimman asunnottomuuskuunnan listalle kuuluminen ei voine olla kunnalle ylpeilyn aihe. Oletettavasti juuri tästä syystä kuntien asunnottomuustietoja ei löydy kuntien verkkopalveluista, vaikka monia muita kuntaa koskevia tunnuslukuja kiinnostuneille tarjoillaankin. Toisaalta lausunto, jonka mukaan kunnassa ei asunnottomia ole, vaikka ARA:n raportoinnin mukaan siltä näyttäisikin, voidaan todeta paikkansa pitäväksi esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, kun kunta on kyennyt osoittamaan kaikille asunnottomuusuhan alla eläville riittävän lyhyen ajan kuluessa vähintään väliaikaisen majoituspaikan. ”Ketään ei jätetä taivasalle”, kuuluu kuntatyöntekijän jatkoperustelu. Asunnottomuuden määrittelemisessä on siis osittain kyse asunnon määrittelemisestä. Onko väliaikaismajoitus esimerkiksi asuntolassa tai ensisuojaissa tulkittavissa asunnoksi? Kartoitukseni perusteella asunnottomuuden määritteleminen eri toimijoiden kesken ei ole riittävän yksiselitteistä ja yhdenmukaista, mikä omalta osaltaan vaikeuttaa ilmiöstä käytävää keskustelua, kuntien välisten tilastollisten vertailujen suorittamista ja ennen kaikkea asunnottomuuden vähentämiseen tähtääviin toimenpiteisiin ryhtymistä.

Asunnottomuuden mittaaminen

Asunnottomuuden määrittelemisen ongelmat vähentävät mittaamisen ja tilastoinnin tarkkuutta. ARA:n nykyisin vuosittain julkaiseman asunnottomuusraportin luvut perustuvat kuntakyselyihin eli kuntien omaan ilmoitukseen. ARA tunnistaa kartoitusmenetelmänsä heikkoudet ja kuvaa asunnottomuusraportin lukuja ”suuntaa antaviksi” (Asunnottomat ..., 2007, 1). Mittausongelmasta johtuen on esitetty epäilyjä, että ARA:n luvut vähättelevät asunnottomien määrää ainakin pääkaupunkiseudulla (Korhonen 2002, 30). Asunnottomuuden määrittelyn ongelman lisäksi ARA:n lukujen täsmällisyyttä vähentää käytetyn kartoituksen poikkileikkausmenetelmä. Suomen vuosittaiset asunnottomuusluvut perustuvat kunakin vuonna marraskuun 15. päivänä asunnottomana olevien määrään. Entä kuinka paljon asunnottomia on marraskuun 16. päivänä? Sitä emme tiedä. ARA:n mittausmenetelmällä saadaan tietoa asunnottomuuden trendeistä. Trendikuvauksenkin reliabiliteetin edellytys kuitenkin on, että kuntien asunnottomien määritellyt eivät vuosittain muutu. Euroopan tasoista ratkaisua asunnottomuuden määrittelyongelmiin ja tilastoinnin yhdenmukaistamiseen on luomassa ainakin yleiseurooppalainen asunnottomuusjärjestöjen liitto FEANTSA (La Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri), jonka työstämä asunnottomien typologia ETHOS ja sen vuoden 2007 versio on kasvanut jo 13-luokkaiseksi. Typologian liiallisen monimutkaistumisen seurauksena luokittelun hyödynnettävyys varsinkin tieteen kentän ulkopuolella saattaa heiketä. Mahdollisimman yksiselitteiselle ja vertailukelpoiselle standardille on kuitenkin olemassa selkeä tilaus.

Mittaamisen tarkkuudessa on usein kyse mittaamiseen käytettävissä olevista resursseista. Maanlaajuisen täsmällisen tiedon tuottaminen vuosittain on valtavasti työvoimaa vaativa urakka. Onko kartoitus tarpeen tehdä vuosittain? Syklin harventaminen saattaisi mahdollistaa resurssien keskittämisen täsmällisemmän tiedon tuottamiseen. Eräässä mielessä valinta on tehtävä määrän ja laadun välillä. Esimerkiksi Ruotsissa asunnottomuutta kartoitetaan vain joka kuudes vuosi. Kartoituksen syklisyyden eron lisäksi ehkä olennaisimmat erot Suomen ja Ruotsin menetelmissä paikantuvat tiedonlähteisiin ja asunnottomuuden määritelmiin. Ruotsissa asunnottomuus-

kartoituksen kyselyyn vastaavat kuntien edustajien lisäksi kolmannen sektorin toimijat suoraan (Hemlöshet ..., 2006). Vuonna 2005 kysely lähetettiin yli 3 700 toimijalle. Menetelmä tuottaa jonkin verran päällekkäistä tietoa, mutta myös minimoi kartoituksen ulkopuolelle jäävien määrän. Suomessa käytössä olevan pistemäisen mittauksen sijasta ruotsalainen mittaus paikantaa kaikki henkilöt, jotka ovat asunnottomia yhden tietyn viikon (vuonna 2005 viikko 17) aikana. Myös asunnottomuuden määritelmät eroavat Suomen ja Ruotsin mallissa jossakin määrin toisistaan. ARA:n menetelmistä poiketen Ruotsin sosiaalihuolto kartoittaa kyselyllään myös sellaiset yksilöt, jotka eivät vielä mittaushetkellä ole asunnottomia, mutta ovat vaarassa joutua asunnottomiksi mittaussivun seuraavien kolmen kuukauden aikana. Tällaisia asunnottomuusuhun alaisia ovat esimerkiksi hoitolaitoksista kotiutuvat ja vankiloista vapautuvat henkilöt. Naapurimaiden toisistaan eroavissa menetelmissä on sekä hyvät että huonot puolensa. Absoluuttiseen tarkkuuteen ei luultavasti kykene kumpikaan, muttei ehkä ole tarvettakaan. Suomessa saattaisi kuitenkin olla syytä pohtia ja keskustella, olisiko harvempi mutta kattavampi ja kaikki asunnottomuuden kanssa toimivat tahot huomioon ottava menetelmä nykyistä perustellumpi. ARA:n vuotuisen kartoituksen hyvänä puolenä on julkaisun vaikutus asunnottomuuden pysymiseen esillä keskusteluissa ja medioissa. Tärkeää olisi joka tapauksessa varmistaa, etteivät tilastot ainakaan vähättele kansallista asunnottomuusongelmaamme.

Absoluuttinen ja suhteellinen asunnottomuus

Erilaisilla asunnottomuusluvuilla voidaan ilmaista eri asioita. Valtion asuntorahaston selvityksen kymmenen vaikeinta asunnottomuus kuntaa on määriteltä yksinäisten asunnottomien absoluuttisten määrien mukaan. Tämän määritelmän mukaan kymmenen kärkeen valikoituvat taulukossa 1 olevat kunnat.

Absoluuttisten määrien mukaan tarkasteltaessa asunnottomuustilastojen kymmenen kärkeen sijoittuvat kunnat kuuluvat tavallisesti Suomen väestömäärältään suurimpien kuntien joukkoon. Poikkeuksia listalla ovat Hyvinkää ja Joensuu, jotka kokonsa puolesta eroavat listan muista kunnista. Suomen kymmenestä väestömäärältään suu-

rimmasta kunnasta listalta puuttuu ainoastaan Pori, jossa asunnottomia on ARA:n kyselyn mukaan vain 10 henkeä yli 76 000:ta asukasta kohden eli 0,01 prosenttia. Pori asunnottomuustilastojen poikkeuksena muodostaakin mielenkiintoisen jatkoperehtymisen kohteen asunnottomuuden tutkijoille. Mitä Porissa on tehty toisin? Jos Porin ilmoittama luku on rinnastettavissa muiden suurten kuntien lukuihin, eikä kyse ole asunnottomuuden määrittelyn eroista johtuvasta tilastollisesta harhasta, näyttäisi siltä, että kunnan suuri koko (Suomen mittakaavassa) ja kasvukeskuksen vetovoimaisuus eivät yksiselitteisesti johda vaikeaan asunnottomuustilanteeseen. On kuitenkin todettava, että Porin väestömäärä kasvaa lähes kaikkia VA100-kuntia maltillisemmin. Porin taakse VA100-kunnista suhteellisessa väestönkasvussa jää ainoastaan Joensuu.

Suomen kolme vaikeinta asunnottomuus kuntaa ovat Helsinki (3 065 henkeä), Tampere (544) ja Vantaa (496), kun mittarina käytetään yksinäisten asunnottomien absoluuttista määrää. Verrattuna vuoden 2005 tilanteeseen kymmenen listalle on noussut uutena yli sadan asunnottoman kuntana Hyvinkää (114) ja listalta on poistunut Jyväskylä (98). Vuoden 2006 asunnottomuustilanne tukee eräin poikkeuksin aikaisempia tuloksia, joiden mukaan absoluuttinen asunnottomuus keskittyy vetovoimaisille kasvualueille, kuten pääkaupunkiseudulle Uudellamaalla ja Tampereen seudulle Pirkanmaalla.

Taulukon 1 viimeinen sarake kertoo kunnan asukasmäärään suhteutetun yksinäisten asunnottomien määrän prosentteina. Suhteellisina arvoina ilmoitettuna luvut ovat onneksemme varsin vaatimattomia, vain prosentin kymmenesosa. Taulukko 2 osoittaa, kuinka asunnottomuustilastojen kymmenen kärki muuttuu, kun yksinäisten asunnottomien määrä suhteutetaan kunnan asukasmäärään.

Pääkaupunkiseudun suurista kunnista Espoo (0,19 %) putoaa listan ulkopuolelle ja muista suurista kaupungeista listalta putoaa Oulu (0,09 %). Listalta pudonneiden tilalle nousee yllättäviäkin tulokkaita maan eri puolilta. Suomen kolme vaikeinta asunnottomuus kuntaa ovat Helsinki (0,54 %), Perniö (0,28 %) ja Kittilä (0,27 %), kun yksinäisten asunnottomien määrä suhteutetaan kunnan asukkaiden määrään. Suomen kunnista asunnottomuus on siis vaikein ongelma Helsingissä, käytetäänpä mittarina absoluuttisia tai suhteellisia määriä. Perniön ja Kittilän ti-

Taulukko 1. Suomen vaikeimmat asunnottomuuskunnat absoluuttisen asunnottomuuden mukaan, lkm

Kunta	Kunnan arvioitu väkiluku 31.12.2006	Yksinäisiä asunnottomia		
		lkm	muutos 2005–06	suhteessa väkilukuun (%)
Helsinki	564 874	3 065	–30	0,54
Tampere	206 324	544	22	0,26
Vantaa	189 903	496	26	0,26
Espoo	235 020	443	50	0,19
Turku	175 574	335	–3	0,19
Lahti	98 771	231	–16	0,23
Kuopio	91 026	160	–23	0,18
Joensuu	57 875	120	–20	0,21
Oulu	130 201	117	–4	0,09
Hyvinkää	44 257	114	27	0,26
Yhteensä	1 793 825	5 625	29	

Lähde: Valtion asuntorahasto 2007

Taulukko 2. Suomen vaikeimmat asunnottomuuskunnat suhteellisen asunnottomuuden mukaan, lkm

Kunta	Arvioitu väkiluku 31.12.2006	Yksinäisiä asunnottomia		
		lkm	muutos 2005–06	suhteessa väkilukuun (%)
Helsinki	564 874	3 065	–30	0,54
Perniö	6 010	17	–5	0,28
Kittilä	5 881	16	11	0,27
Tampere	206 324	544	22	0,26
Vantaa	189 903	496	26	0,26
Hyvinkää	44 257	114	27	0,26
Järvenpää	37 600	91	48	0,24
Lahti	98 771	231	–16	0,23
Joensuu	57 875	120	–20	0,21
Riihimäki	27 495	56	4	0,20
Yhteensä	1 238 990	4 750	67	

Lähde: Valtion asuntorahasto 2007

lanteen ymmärtäminen vaatisi tarkempaa empiiristä perehtymistä. Absoluuttisin arvoin ilmaistuna Perniössä on yksinäisiä asunnottomia 17 ja Kittilässä 16.

Eri luokittelujen avulla voidaan kuntien asunnottomuustilanteesta nostaa tarkasteltavaksi erilaisia tekijöitä. Absoluuttiset arvot kertovat, kuinka laajasta ilmiöstä on kyse ja millaisia käytännön toimenpiteitä vaaditaan esimerkiksi nollatoleranssiin pyrittäessä. Helsingin 3 065 ja Perniön 17 asunnottomia edellyttävät eri mittakaavan asuntopoliittisia päätöksiä. Asunnon järjestämistä

17 ihmiselle ei voitane pitää pienellekään kunnalle kovin mittavana tehtävänä, kun taas yli 3 000 asunnottoman käyttöön otettavissa olevien vapaiden asuntojen tuottaminen on jo eri mittaluokan asia. Suhteellisilla arvoilla on myös oma kuvaavuutensa. Prosenttilukuna ilmaistu asunnottomien määrä voidaan tulkita merkiksi kunnan asunnottomuutta ehkäisevän toiminnan tehokkuudesta. Kun hieman yli 6 000 asukkaan kunnassa on prosentuaalisesti saman verran asunnottomia kuin yli 200 000 asukkaan kunnassa, voidaan kysyä, kuinka tehokkaasti pienen kunnan

asunnottomuutta ehkäisevä politiikka käytännössä toimii. Eikö vain 17 asunnottomalle ihmiselle voitaisi varsin vaivattomasti ja edullisesti järjestää koti? Pohdinnoissa on kuitenkin otettava huomioon kuntien erilaiset tavat tilastoida asunnottomuutta ja mittausmenetelmän ongelmat. Onhan mahdollista, että kaikilla perniöläisillä oli asunto jo 16. päivänä marraskuuta, siis mittauksen jälkeisenä päivänä.

Jos kyseessä ei ole mittausvirhe, yhtenä vaikuttavana tekijänä Perniön ja Kittilän tapauksissa voidaan pitää näiden pienten kuntien vähäistä vuokra-asuntojen asukaslukuun suhteutettua määrää. Kun koko maan tasolla vuokra-asuntoja 100:aa asukasta kohden on 16,1, on Perniön vastaava luku 10,6 ja Kittilän 13,9. Vertailun vuoksi todettakoon kuitenkin, ettei vuokra-asuntojen suhteellinen määrä sinänsä ole sekään ainoa asunnottomuuden määrään vaikuttava tekijä. Helsingissä vuokra-asuntoja on 100:aa asukasta kohden 26,6, mutta asunnottomia tästäkin huolimatta eniten kaikilla mittareilla mitattuna.

Palveluiden laaja kirjo

Ratkaisematon asunnottomuusongelma on johdannut tilanteeseen, jossa asunnottomuuden hoitamiseksi on syntynyt laaja ja moninainen palveluiden kenttä. Asunnottomien palveluja tarjoavat kunnat, yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat. Toimintojen ulkoistaminen on vallitseva suuntaus useimmissa kunnissa. Kartoitetuista kunnista useimmat ilmoittivat jo siirtyneensä tai parhaillaan pyrkivänsä määrätietoisesti siirtymään lähes kaikkien asunnottomien palveluiden hankintaan ostopalveluina. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, Tampereella, Jyväskylässä ja Kuopiossa suuntaus on ollut tämä useiden vuosien ajan. Kartoitettujen kuntien keskuudessa yksikään kunnista ei tuota asunnottomien palveluita täysin ilman kolmannen sektorin toimijoita. Asunnottomien palveluita tuottavat kolmannella sektorilla voittoa tavoittelemattomat yleishyödylliset yhdistykset ja järjestöt, joilla on merkittävän usein uskonnolliseen vakaumukseen perustuva aatteellinen tausta.

Kunnat eroavat toisistaan sen mukaan, kuinka täydellisesti ja kuinka monille eri toimijoille toiminta on ulkoistettu. Hajautettu tai sirpaloitunut toimintakenttä eli malli, jossa palveluja ostetaan useilta eri toimijoilta, on kuntien yleinen toimin-

tatapa. Toimintakentän sirpaloituminen on pääosin seurausta harjoittamasta sosiaalipalvelujen ulkoistamisesta. Ulkoistaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteisen ongelmatonta. Helsingin sosiaalijohtajan Paavo Voutilaisen mukaan Helsinki aikoo jatkossa tuottaa itse enenevässä määrin aiemmin ulkoistettuja sosiaalipalveluja (Helsingin Sanomat 18.5.2007). Syyksi Voutilainen ilmoittaa kustannusten karkaamisen käsistä kilpailun puutteen vuoksi. Voidaan kuitenkin kysyä, onko hintojen karkaaminen seurausta ulkoistamisesta sinänsä vai missä määrin hintoihin vaikuttaa esimerkiksi palveluiden laadun paranemisesta seuraava kustannusten kasvu.

Kunta, kolmas sektori ja asunnottomat muodostavat toiminnallisen jatkumon, jossa asunnottomat ovat riippuvaisia kolmannesta sektorista, jonka toiminta puolestaan on riippuvainen kuntien resursseista. Kuntariippuvuuden lisäksi useat kolmannen sektorin toimijat ovat riippuvaisia Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) myöntämästä tuesta. Kolmas sektori voidaankin nähdä mekanismina kierrättää pelivaroja kuntien palvelutoiminnan käyttöön. ”Kolmannen sektorin hyödyntämisen kautta palvelutuotannon kustannukset on mahdollista pitää kohtuullisena ja siten saada myös raha-automaattiyhdistyksen tukea erityisprojekteihin”, kertoo erään kunnan viranhaltija sähköpostikyselyssä. Asunnottomien palveluiden jatkuvuuden kannalta onkin äärimmäisen tärkeää, että suomalaiset jatkavat pelaamista ja että peleistä kertyneet varat voidaan tulevaisuudessakin käyttää yleishyödyllisten yhdistysten toimintojen kustannusten kattamiseen. Voidaan kuitenkin kysyä, ovatko asunnottomuuden ehkäiseminen ja asunnottomuuden seurauksien hoitaminen sellaisia toimintoja, joiden jatkuvuus voi olla kansalaisten pelihimon varassa. Oman uhkatekijänsä toimintojen jatkuvuudelle muodostavat Euroopan kiristynyt kilpailulainsäädäntö ja tätä kautta mahdollistuvat jatkuvat yritykset vaikuttaa RAY:n asemaan kolmannen sektorin rahoittajana. Kuvitteellisessa tilanteessa Suomen asunnottomien palveluiden markkinoille etsiytyy ilkeämielinen yksityinen yritys, jolla on ainakin teoreettinen mahdollisuus vedota kilpailulainsäädäntöön ja siihen seikkaan, että RAY:n tuki vääristää kilpailua, ja yrittää näin estää RAY:tä rahoittamasta kilpailevien ”yritysten” palveluja. Mitä tällaisessa tilanteessa tapahtuisi asunnottomien palveluille?

Tiedon ja kehittämisen tarve

Toimijakentän sirpaloituminen asettaa asunnotomien palvelut kokonaisuutena uusien haasteiden eteen. Hyvien käytäntöjen siirtyminen toimijoiden välillä muodostuu ymmärrettävästi aikaisempaa haastavammaksi sen myötä, mitä laajemmalle tilaaja–tuottaja-mallin käyttöönnotto kunnissa etenee ja mitä useampia yksityisiä ja kolmannen sektorin toimijoita kentällä on. Useissa kartoituksen aikana käydyissä keskusteluissa nousi esille erityisesti informaation kulun vaikeus eri toimijoiden välillä, ja jonkinlaisen asunnottomien palveluiden katto-organisaation olemassaoloa toivottiin. Toivelistalla olivat muualla hyviksi todettujen käytäntöjen siirtyminen kuntien välillä sekä seminaari- ja koulutustapaamiset, joissa asunnottomuuden parissa työskentelevien toimijoiden hiljainen tieto voisi välittyä. Useimmat tähän mennessä toteutuneet asunnottomuutta käsittelevät seminaarit, tapahtumat ja työryhmät ovat muodostuneet joidenkin tiettyjen kuntien väliseksi suljetuiksi tapaamisiksi ilman pyrkimystä tiedon laajempaan jakeluun. Päihdehuollon ja mielenterveystoimintojen ulkoistaminen kuntien ydintoimintoihin kuulumattomina edellyttää uusia informaatio-ohjauksen malleja. Myös asunnottomuuden tutkimus on ollut sattumanvaraista ja koordinoimatonta (Asunnottomuuden ..., 2001, 23).

Erilaisia pyrkimyksiä kuntien ja toimijoiden välisen tiedonkulun parantamiseksi ja yhteistyön mahdollistamiseksi on havaittavissa. Pääkaupunkiseudun kunnat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen ovat perustaneet asunnottomuuden vähentämiseen pääkaupunkiseudulla keskittyvän hankkeen, jonka tavoitteena on organisoida verkostomaisesti toimiva kehittämissyksikkö vastamaan asunnottomien asumispalvelujen kehittämistä ja asunnottomuuteen liittyvästä tutkimus- ja koulutustyöstä pääkaupunkiseudulla. Hanke on alkanut syksyllä 2005, ja toimijoiden pyrkimys on vakiinnuttaa projekti pysyväluonteiseksi, ja mahdollista on myös toiminnan valtakunnallistuminen. Myös monien kolmannen sektorin toimijoiden toiminta ylittää jo kunta- ja lääninrajat. Maanlaajuisesti toimii muun muassa kristillisten päihdejärjestöjen kattojärjestö Sininauhaliitto. Helsingissä toimivan, asunnottomien itsensä vuonna 1986 perustaman Vailla Vakinaista Asuntoa ry:n (VVA) toiminta puolestaan valtakunnallistuu vuoden 2007 aikana.

Palvelujen keskittyneisyys vaihtelee kuntien välillä. Jyväskylä on palvelujen järjestämisen toimintamallien ja tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen tapaus. Jyväskylässä lähestulkoon kaikki asunnottomien asumispalvelut ostetaan yhdeltä kolmannen sektorin toimijalta, Jyväskylän Katulähetykseltä. Hyvien käytäntöjen leviämisen edistämiseksi olisi äärimmäisen mielenkiintoista ja tärkeää tuottaa tietoa, millaisia etuja tai haittoja Jyväskylän tapaisesta ostopalveluiden keskitetystä mallista on asunnottomien palveluiden järjestämiselle. Pintapuolisesti arvioituna Jyväskylän yhteen toimijaan keskittynyt toiminta vaikuttaa loogisesti ja tehokkaasti järjestäytyneeltä kokonaisuudelta. Kaupungin sosiaalityöntekijät, palveluohjaajat ja etuuskäsitelijät antavat tarvittavan sosiaalityön ja perusturvan palvelut ja Katulähetys ry. hoitaa kaikki asumisen palvelut. Kaupungilla itsellään on vain muutamia paikkoja päihdehuollon tarpeisiin. Katulähetys ry:ltä maaliskuussa 2007 saatujen tietojen mukaan Jyväskylässä kyetään antamaan asunto niin, että kukaan ei jää taivasalle. Jyväskylän vetovoimaisuus kuitenkin asettaa asunnottomien palvelut jatkuvasti uusien haasteiden eteen. Asunnottomuus ei ole staattinen tila vaan ”prosessinomaisesti muuttuva virta, josta poistuu ihmisiä samanaikaisesti kun heitä tulee lisää asunnottomiksi” (Kaakinen & al. 2006, 67). Se, kuinka kustannustehokas Jyväskylä-malli on veronmaksajien näkökulmasta ja mikä on palveluiden saatavuus ja vaikuttavuus asunnottomien näkökulmasta, edellyttäisi lisätutkimusta. Entä kuinka toteutuu yksilöiden valinnanvapaus kunnissa, kun kaikki asunnottomien palvelut järjestetään tietyn aatteellisen taustan omaavan organisaation toimesta? Yhteenvedonmaisesti voidaan sanoa, että asunnottomuusilmiöstä ja asunnottomien palveluiden järjestämisestä tarvitaan lisää tietoa, ja tuotettua tietoa tulisi pyrkiä jakelemaan nykyistä kattavammin. Esimerkiksi kolmannen sektorin toimijat valittelevat olevansa usein virallisten tiedonjakelukanavien ulkopuolella. Yllättävää on, että myös valtiollisten toimijoiden on vaikea saada tietoa sitä pyytäessään (Asunnottomuus ..., 2007, 2). Kun tarkkailee toimijakentän moninaisuutta, on selvää, että pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen onnistuu vain koko kentän yhteisin ponnistuksin ja että joustavalla tiedonkululla on tärkeä rooli.

Palveluiden kietoutuminen yhteen

”Asunnottomuus ymmärretään niin Suomessa kuin yleensä Euroopan maissa moniulotteiseksi, asuntotoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä edellyttäväksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi” (Granfelt & Hynynen 2005, 159). Juuri asunnottomuusongelman monimuotoisuus vaikeuttaa omalta osaltaan asunnottomuuden yksiselitteistä määrittelemistä. Vahvimmin asunnottomuus kytkeytyy ja kytketään päihdeongelmaisuuteen ja mielenterveysongelmaisuuteen. Kaikkien Vailla Vakinaista Asuntoa ry:tä varten kartoittamieni kymmenen kunnan toimintojen toisiinsa kytkeytymisen perusteella asunnottomuus ja päihdeongelmaisuus ovat kuin saman ilmiön eri nimityksiä. Asunnottomien tarpeista huolehditaan päihdehuoltopalveluiden kontekstissa. Asunnottomien majoituskin järjestyy kunnissa tyypillisesti päihdehuolto- tai mielenterveyspalvelujen kautta. Tällainen eri ilmiöiden kietoutuminen yhteen vaikeuttaa sekkin omalta osaltaan esimerkiksi asunnottomien palveluiden kartoittamista. Kuntaorganisaation näkökulmasta on tietysti ymmärrettävää, että kunnan väestökokoalaisuuden kannalta marginaalisiin ilmiöihin liittyvät toiminnot keskitetään tiettyjen operationaalisten yksiköiden hoidettavaksi. Voidaan kuitenkin pohtia, olisiko asunnottomuuden käsitteleminen päihdehuollosta ja mielenterveyspalveluista erillisenä ilmiönä mielekkäämpää ja kuinka tällainen malli voisi toimia. Ilmiöiden erotteleminen korostaisi näkemystä, että ongelmien ratkaiseminen on aloitettava asunnosta – ensin asunto ja sitten selvitetään muut ongelmat, mikäli sellaisia on.

Päihdeettömyysvaatimusten logiikka

Asunnottomien palvelut ovat eroteltavissa toisistaan paitsi funktioltaan ja järjestävän tahon mukaan myös asumisen ehtojen perusteella. Asunnottomuusongelman kytkeminen päihdeongelmaan ja kytkennän seurauksena tapahtuva palveluiden tuottaminen päihdehuollon kautta tuottavat kolmenlaisia ratkaisuja suhtautumisessa asunnottomien päihdeiden käyttöön (Hannele Tainio, keskustelu). Palveluissa edellytetään joko täydellistä päihdeettömyyttä, päihdeettömyysvaatimusta arvioidaan tilannekohtaisesti tai päihdeettömyyttä ei vaadita lainkaan. Toimintamalli vaih-

telee paitsi kuntien välillä myös kuntien sisällä ja sekä eri toimijoiden että saman toimijan eri toimintapisteiden välillä. Mitään logiikkaa päihdeettömyysvaatimuksen soveltamisessa ei ole löydettävissä. Useilla toimijoilla on käytössä jonkinlainen portaittainen malli, jossa väliaikaisen majoituspaikan saamista ei estetä, vaikka tulija olisikin alkoholin vaikutuksen alaisena, kun taas vakituisen tukiasuntoa saaminen saattaa edellyttää päihdeettömyyteen sitoutumista. ”Retkahduksen” sattuessa asunnoton palautetaan alkupisteeseen ja tukiasumispaikan uudelleen saaminen edellyttää ”ryhdistäytymistä” ja uutta päihdeettömyyslupaa. Vaarana on, että asunnottoman asumisura on vaihtelua ensisuojan ”märän” ja ”kuivan” tilan välillä. Useissa asumisyksiköissä päihdeiden käyttöä ei kokonaan kielletä, mutta päihdeitä ei saa tuoda tai nauttia palveluntarjoajan, kuten asuntolan, tiloissa. Kahden edellä mainitun vaihtoehdon lisäksi joissain asumisyksiköissä päihdeiden käyttäminen on täysin sallittua, vain seurauksia kontrolloidaan. Moninaiset toimintamallit esimerkiksi päihdeettömyysvaatimuksen suhteet asettavat asunnottomat keskenään eriarvoiseen asemaan. Käytännössä asunnottoman on tyydyttävä niihin palveluihin, joita kunnassa sattuu olemaan ja joihin kunnan työntekijät maksusitoumuksia myöntävät. Nähdäkseni on niin, että asunnottomien palveluiden toimintaperiaatteista ei ole Suomessa käyty kovinkaan laajaa keskustelua, ja nykyisiä käytäntöjä ohjaakin pitkälti toimijoiden aatteellinen tausta. Onko suomalaisen pitkäaikaisasunnottoman yksilön sitouduttava aatteellisesti saadakseen nukkua yönsä pakkaselta turvassa?

Asunnottomuus vai kodittomuus?

Kuinka keskeisiä asunnottomuusongelmassa ovat asunto ja sen puute? Asunnottomuustutkija Sirkka-Liisa Kärkkäinen (sisäinen muistio, 2004) Stakesista on pohtinut, olisiko Suomessakin asunnottomuuden sijasta syytä puhua mieluummin kodittomuudesta (vrt. hemlöshet, homelessness). Asunnottomuus käsitteenä muodostuikin ongelmalliseksi tapauksissa, joissa asunnottomuuden synnä on yksilön ongelmien sellainen moninaisuus, että asuminen ei käytännön tasolla ilman erilaisia tukipalveluja onnistu. Kuvatun kaltainen asunnoton ei ole ainoastaan asunnoton, vaan ihminen, jolla saattaa jopa olla asunto, mut-

ta ei taitoja ja keinoja asumiseen tai asunnollisuuden ylläpitämiseen. Ongelma ei tällaisissa tapauksissa ole asunnon puute, vaan asumiskyvyn puute (esim. Koivunen 2006). Asunnoton-käsitteen kaiken kattavan soveltamisen kritisointi on perusteltua, sillä asunnottomuudessa ei aina ja kaikissa tapauksissa ole kyse seinien puutteesta. Mikäli asunnottomuuden vähentämisessä päämääräksi otetaan nollatoleranssi tai edes nykyistä huomattavasti pienemmät luvut, on ratkaisumalleissa otettava huomioon sekä seinät ja katto että sellaiset tekijät, jotka mahdollistavat seinien sisällä ja katon alla pysymisen. Seinien ja palveluiden välisen suhteen pohdinta on yksi asunnottomuuden vähentämisen keskeisiä kysymyksiä (Kaakinen & Pitkänen 2004, 40).

Kärkkäisen tarkoittama kodittomuus asunnottomuus-ilmion yhteydessä voisi tarkoittaa sellaisen kodinomaisuuteen usein liitettävien tekijöiden puutetta, kuten lämpö, tuki, turva ja läheissuhteet. Vaikka lämmön, tuen, turvan ja läheissuhteiden tarve koskettaakin meitä kaikkia, saattaa kodittomuuden ymmärtäminen joissakin tapauksissa helpottaa kuljettamalla ajatus lapsuuden ja vanhuuden kautta. Asunnottomuus kodittomuudeksi ja kodittomuus tuen ja turvan puutteeksi ymmärrettynä tunnustaisi sen tosiseikan, että ihmiselämän ja -olion hauraus ei ole vain ja ainoastaan elämänsa kaaren alku- ja loppupäähän liittyvä tekijä, vaan erinäisten syiden seurauksena sylivauvan tai dementikkovanhuksen olemusta muistuttava avuttomuus ja riippuvaisuus muiden tuesta saattaa olla toisilla yksilöillä jopa elämänmittaista. Tämän elämänmittaisen haurauden kollektiivinen ymmärtäminen on nähdäkseni suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ja erityisesti vaikean pitkäaikaisasunnottomuuden ratkaisemisen suurimpia haasteita. Moninaisista syistä johtuen kaikki yksilöt eivät yksinkertaisesti kykene elämään niiden reunaehtojen rajoissa, joita suomalainen yhteiskunta heille asettaa. Lisäksi, vaikka toteaisimme kodittomuuden olevan seurausta yksilön omasta toiminnasta tai valinnoista, voidaan silti kysyä: olisiko meidän tästä huolimatta pyrittävä kaikin keinoin vähentämään niitä inhimillisiä kärsimyksiä, joita kodittomuus aiheuttaa?

Asunto ensin ja loput kyllä järjestyy?

Kärkkäinen (julkaisematon artikkeli) on osana Stakesin tekeillä olevien asunnottomien palvelui-

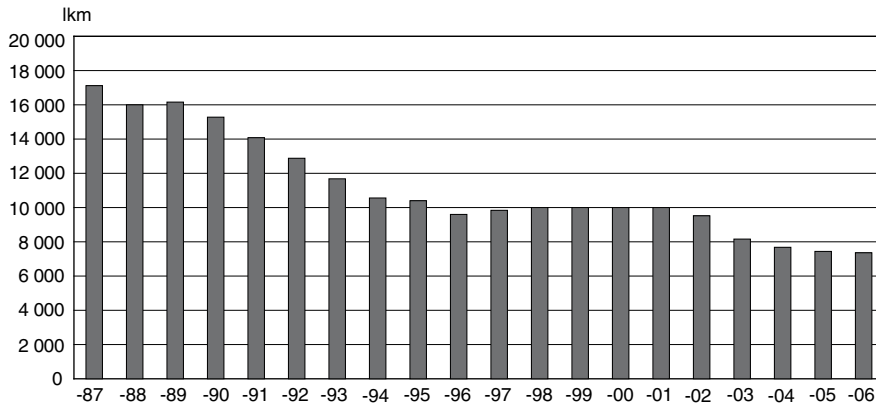
den laatumäärittelyksien työstämistä kartoittanut tanskalaisia Asunto ensin -tyyppisiä (eng. Housing first) asumisyksiköitä. Asunto ensin -malli sisältää ajatuksen asunnosta ensimmäisenä ja tärkeimpänä lähtökohdana moniongelmaisten yksilöiden elämänhallintakykyjen palautumiselle. Kun ihminen saa ympärilleen seinät ja katon, helpottuu muiden asioiden ja ongelmien järjesteleminen. Suomalaisena ideaalityyppisenä esimerkkinä Asunto ensin -periaatteesta matalan kynnyksen vuokra-asuntalosta voidaan pitää VVA:n Helsingin Vallilassa maaliskuussa 2007 avaamaa Sällikotia.

Pitkäaikaisasunnottomille miehille tarkoitettu Sällikoti on VVA:n edesmenneen toiminnanjohtajan Juhani Roihan unelma ja pitkäjänteisen työn tulos. Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman 5-vuotisen kokeellisen hankkeen tarkoituksena on tarjota pitkäaikaisasunnottomille inhimillisen elämän puitteet ilman vaatimusta elämäntapojen muutoksesta. Sällikodin toiminta ja asukkaiden mahdollinen tarve elämäntapamuutokseen perustuvat asukkaiden omaehtoisuuteen. Sällikodin kaltaisessa Asunto ensin -mallissa asukkailla on mahdollisuus omaehtoisesti kehittää elämänhallintakykyä, mikä parhaimmissa tapauksissa johtaa joko täysin itsenäiseen tai erittäin pienin resurssein tuettuun asumiseen. Millaisia vaikutuksia Sällikodin toimintamallilla asukkaidensa elämään on ja edistääkö Sällikodin minimaaliseen kontrolliin ja maksimaaliseen yksilönvapauteen perustuva Asunto ensin -malli moniongelmaisten pitkäaikaisasunnottomien yhteiskunnallisen toimintakyvyn palautumista, selviää hankkeen edetessä. Lupaavia tuloksia Asunto ensin -mallista on saatu ainakin Tanskassa (Boliger og ..., 2006) ja Yhdysvalloissa (National Alliance ..., 2006).

Poliittisilla ohjelmilla on merkitystä

Asunnottomuuden vähentämiseksi on asunnottomien palveluiden ohella tärkeää pyrkiä luomaan uusia asunnottomuutta ennalta ehkäiseviä menetelmiä. Ennaltaehkäisyn kannalta olennaisinta epäilemättä on jo päätäntäprosessien aikainen asunnottomuuteen vaikuttaminen. Päätökset mahdollisista uusista vuokra-asunnoista ja asunnottomien palveluista, kuten ensisovojien sekä asuntoloiden sijoittamismahdollisuuksista, tehdään pitkälle jo maa-alueiden kaavoitusvaiheessa. Ajantasainen maankäyttö- ja raken-

Kuvio 1. Yksinäiset asunnottomat henkilöt Suomessa vuosina 1987–2006

Lähde: Valtion asuntorahasto 2007

nuslaki edellyttää kunnilta jo kaavoitusvaiheessa tehtävää sosiaalisten vaikutusten arviointia. Huh-tikuussa 2005 voimaan tulleen 9. §:n mukaan ”kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvi-tettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoeh-tojen toteuttamisen – – sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset”. Eikö asunnottomuus ole juu-ri sellainen yhteiskunnallisesti keskeinen sosiaali-nen vaikutus, joka kuntien olisi otettava huomi-oon jo maa-alueiden yleiskaavoitusta tehtäessä?

Kuten Valtion asuntorahaston kohta 20 vuota kestäneen asunnottomuuden seurannan raporteista voidaan päätellä, asunnottomuuden vä-hentämisen toimenpideohjelmilla myös on mer-kitystä. Ohjelmien vaikuttavuuden voidaan tulki-ta oleva seurausta toimijoiden ja instituutioiden poliittisesta sitoutuneisuudesta ohjelmien asetta-miin päämääriin. Kuvion 1 aikasarja havainnol-listaa yksinäisten asunnottomien määrän muu-toksia Suomessa vuosina 1987–2006. Positiivista jatkumossa on se, että vuodesta 1987 lähtien ti-lastojen mukainen asunnottomuus on lähes puo-littunut. Negatiivista tietysti on se, että asunnot-tomuus on vain puolittunut.

Kuten diagrammista voidaan havaita, asun-nottomuus on ollut selvästi laskusuuntainen kahtena selvästi erottuvana erillisenä ajankohta-na, ensin vuodesta 1989 vuoteen 1996, ja vuosi-en 1997 ja 2000 lievästi kasvusuuntaisen, mutta varsin staattisen tilanteen jälkeen asunnottomuus kääntyy uudelleen laskuun vuodesta 2001 eteen-päin. Asunnottomuuden vähenemiseen 1990-lu-vun alkupuolella vaikutti osaltaan taloudellinen

laskusuhdanne, ja asunnottomuuden vähenemi-nen päättyikin vuoteen 1997, jolloin lama oli ohitettu. Toisena vaikuttavana tekijänä voidaan arvella olleen Harri Holkerin hallituksen ohjelmaan vuosina 1987–1991 sisältynyt asunnotto-muuden vähentämishjelma, jonka vaikutukses-ta asunnottomuus väheni aina 1990-luvun puo-liväliin saakka.

Asunnottomuuden vähenemistä vuosina 2001–2005 selittää osaltaan Paavo Lipposen hal-lituksen asunnottomuuden vähentämiseen pyr-kinyt kansallinen toimenpideohjelma. Ympäris-töministeriön teettämän arviointitutkimuksen mukaan valtakunnallisella ohjelmalla oli selkeä vaikutus asunnottomuuden vähenemiseen vuo-sina 2001–2005, vaikkakin myös muilla asunto-ja yhteiskuntapoliittisilla tekijöillä on ollut vai-kuutuksensa (Kaakinen & al. 2006, 63–75). Oh-jelman vaikutukset eivät kuitenkaan vähentä-neet asunnottomuutta tasaisesti kaikissa ryhmis-sä, vaan vaikeimmissa olosuhteissa elävien kes-kuudessa ohjelman vaikutukset olivat heikoim-pia, kuten taulukko 3 esittää.

Eroja eri asunnottomuusryhmien välillä selit-tänevät osittain eri ryhmien asuttamisen erilaiset vaatimukset. Asunnottomat on jaettavissa helpos-ti ja vaikeasti asutettaviin asumisen edellyttämi-en tukitoimien perusteella. Kun ”helposti asutet-tavien” ongelmana on tavallisesti vain edullisten seinien puute tai seinien puute ylipäättään, tarvit-sevat ”vaikeasti asutettavat” usein seinien lisä-ksi sekä asunnon löytämistä että asumisen jatku-vuutta helpottavia tukitoimia. Kun asunnotto-

Taulukko 3. Asunnottomat ryhmittäin marraskuussa 1997–2006

Asunnottomuusryhmä	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ulkona ja ensi-suojissa asuvat	421	454	410	451	563	480	504	476	470	432
Asuntoloissa, majoitusliikkeissä asuvat	1 296	1 319	1 340	1 339	1 598	1 580	1 482	1 436	1 153	1 215
Erilaisissa laitoksissa asuvat	1 946	1 873	1 931	1 998	1 396	1 385	1 307	1 264	1 277	1 289
Vapautuvat vangit	506	474	456	417	686	695	337	283	286	286
Tuttavien ja sukulaisten luona	5 645	5 874	5 851	5 794	5 723	5 420	4 556	4 192	4 244	4 177
Yksinäiset asunnottomat yhteensä	9 814	9 994	9 988	9 999	9 966	9 561	8 186	7 651	7 430	7 399

Lähde: Valtion asuntorahasto, kuntien asuntomarkkinaselvitykset 1997–2006

muus käsitetään vain seinien puutteeksi, poliittiset toimenpideohjelmat vaikuttavat tehokkaimmin juuri helpoiten asutettavien ryhmään. Jotta ohjelmat olisivat tehokkaita, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen tähtäävissä toimenpiteissä on otettava huomioon kaikki asunnottomuuteen johtavat ja asumista estävät sekä rakenteelliset että yksilölliset tekijät.

Ilman erityistoimenpiteitä asunnottomuus näyttäisi olevan, paradoksaalista kyllä, erityisesti taloudellisten noususuhdanteiden aikana voimistuva ilmiö. Asunnottomuuden ajallinen vaihtelu ja vaihtelun rinnastaminen poliittisten toimenpideohjelmien ajoitukseen puhuvat tämän tarkastelun perusteella sen puolesta, että toimenpideohjelmilla on merkitystä asunnottomuuden vähentämisessä. Toimenpideohjelmat ohjaavat vi-
ranhaltijoita ja muita asunnottomuuden kanssa työskenteleviä toimijoita panostamaan asunnottomuuden vähentämiseen. Ohjelmat luovat tahdotilan tai ehkä paremminkin luovat tilan tahdolle tulla esiin. Menneiden kahdenkymmenen vuoden aikana vain kaksi toteutunutta toimenpideohjelmaa on saanut asunnottomuuden vähentämään puoleen. Lisää kuitenkin tarvitaan. Uskommehan edelleen, että kun jokin numero riittävän monta kertaa puolitetaan, päädytään ennen pitkää hyvin lähellä nolaa?

Asunnottomuus on yleensä seurausta paitsi yksilöiden oman toimintakyvyn puutteista myös sosiaalisen ympäristön rakenteellisista tekijöistä.

Vaikka rakenteelliset tekijät elävät osin omaa hallitsematonta elämäänsä, on kunnallispolitiikalla vaikuttavuutensa. Näin uskomme? Poliittisessa järjestelmässä päätetään kuntien toimenpiteiden ja rahoituksen priorisoinnit sekä muun muassa sosiaali-, asunto- ja kaavoituspoliittiset suuntaviivat. Kun VA100-kuntia tarkastellaan niiden poliittisen jakauman kautta, voidaan todeta, että asunnottomuuden näkökulmasta ei ole kovin suurta merkitystä sillä, mikä kolmesta Suomen tämän hetken suurimmasta puolueesta kunnassa johtaa päätöksentekoa.

Tarkasteltavista kymmenestä kunnasta neljässä suurin puolue on kokoomus, neljässä SDP ja kahdessa keskusta (taulukko 4). Suomalaisen konsensusmallin mukaisesti, erot tuntuvat olevan asunnottomuuden vähentämisen tehokkuudessa puolueiden välillä häviävän pieniä. Kun tarkastelu laajennetaan kattamaan kolmen suurimman puolueen erojen lisäksi koko kunnanvaltuuston kokoonpanoa, nousevat VA100-kuntien poliittisten jakaumien yhtäläisyydet paremmille.

Yhdeksässä kymmenestä VA100-kunnasta on kunnanvaltuusto porvaristoennemmistöinen, kun porvaristoon sisällytetään kuuluviksi Kansallinen Kokoomus, Suomen Keskusta, Suomen Kristillisdemokraatit ja RKP. Vasemmistoon sijoittuvat SDP ja Vasemmistoliitto. Jaottelun luokkaan määrittelemättömät jäävät täten Vihreä liitto sekä erittelemättömät pienpuolueet ja sitoutumattomat. Turussa porvariston ja vasemmiston suh-

<i>Taulukko 4. VA100-kuntien kunnanvaltuustojen poliittinen jakauma puolueittain, %</i>									
Kunta	kokoomus	SDP	keskusta	vihreät	vas.	KD	RKP	muut	Yhteensä
Espoo	39	19	6	13	4	3	10	4	100
Helsinki	29	25	5	20	9	2	7	2	100
Hyvinkää	24	25	14	10	14	8	0	6	100
Joensuu	20	35	25	8	6	6	0	0	100
Kuopio	20	25	27	10	12	5	0	0	100
Lahti	34	32	8	7	10	7	0	2	100
Oulu	22	18	24	15	18	3	0	0	100
Tampere	30	27	4	12	12	4	1	9	100
Turku	28	27	6	13	15	1	6	3	100
Vantaa	28	31	7	13	9	4	4	1	100

Lähde: Tilastokeskus

<i>Taulukko 5. VA100-kuntien kunnanvaltuustojen poliittinen jakauma valtuustopaikkoina, lkm</i>				
Kunta	Porvaristo	Vasemmisto	Määrittelemätön	Yhteensä
Espoo	39	16	12	67
Helsinki	37	29	19	85
Hyvinkää	23	20	8	51
Joensuu	26	21	4	51
Kuopio	31	22	6	59
Lahti	29	25	5	59
Oulu	33	24	10	67
Tampere	27	26	14	67
Turku	28	28	11	67
Vantaa	30	27	10	67

Lähde: Tilastokeskus

teet ovat tasan. (Taulukko 5.) Tarkastelun lyhyestä aikajänteestä johtuen poliittisten jakaumien perusteella ei ole tehtävissä syy- ja seuraussuhteen muotoisia päätelmiä. Tällainen tulkinta vaatisi jakaumien tarkastelua pidemmällä aikavälillä. Tämän hetken poliittisesta jakaumasta voidaan kuitenkin päätellä, millä puolueilla valta asunnottomuuden vähentämiseen VA100-kunnissa on ollut ainakin vuodesta 2004 ja on edelleen vähintään vuoteen 2008 saakka. Tässä yhteydessä on kuitenkin palattava hetkeksi jo aikaisemmin mainittuun Porin asunnottomuustilanteeseen. Pori on tilastojen mukaan Suomen kymmenestä väestöltään suurimmasta kaupungista ainoa, jonka kunnallisvaltuusto on selvästi vasemmistopainotteinen. Porin kunnanvaltuustossa vasemmistolla on 32 paikkaa, porvaristolla 23 ja muilla 4. Onko

poliittisilla valtasuhteilla siis vaikutusta siihen toiseikkaan, että Suomen kymmenen suurimman kaupungin joukkoon kuuluvassa Porissa asunnottomia on vain 0,01 prosenttia kuntalaisista?

Asunnottomuuden vähentämisen kannalta on positiivista, että myös tuoreen hallituksen hallitusohjelmassa luvataan uusia toimenpiteitä. Osana Vanhasen toisen hallituksen poliittista ohjelmaa laaditaan pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma vuosiksi 2008–2011. Sini-vihreän hallituksen toimenpideohjelman vaikuttavuuden kannalta tilanne on erittäin suotuisa. Kuten edellä osoitin, vuoden 2007 vaalien jälkeen Suomen poliittinen järjestelmä on kymmenen tarkastellun kunnan kannalta katsottuna sini-vihreyden läpäisemä aina ylhäältä maan hallituksen tasolta alas kunnallisvaltuuston tasolle. Jollei ti-

lanne radikaalisti muutu vuoden 2008 kunnallisvaaleissa, uuden eduskunnan valitsemisen ja hallituksen muodostumisen myötä ei siis ainakaan poliittisen järjestelmän katkoksista pitäisi muodostua esteitä asunnottomuuden vähentämiseksi. Uusi asuntonministeri, kokoomuslainen Jan Vapaavuori onkin ottanut tuoreeltaan asiakseen vähentää suomalaisen yhteiskunnan häpeäpilkkuksi toteamaansa pitkäaikaisasunnottomuutta, ja tätä varten nimettiin toukokuussa 2007 ”neljän vii-

TIIVISTELMÄ

Marko Kettunen: Kysymyksiä asunnottomuudesta Suomessa

Käsittelen artikkelissani suomalaista asunnottomuusilmiotä ja asunnottomien palveluita. Teksti perustuu Vailla Vakinaista Asuntoa ry:n tarpeisiin alkuvuodesta 2007 tehdyn kartoituksen aineistoon. Kartoituksessa kerättiin pohjatietoja Suomen kymmenen vaikeimman asunnottomuuskunnan tilanteesta ja näiden kymmenen kunnan asunnottomien palveluista. Kymmenen kartoitettua kuntaa olivat Valtion asuntorahaston kuntakyselyiden avulla määrittelemät kunnat, joissa yksinäisiä asunnottomia oli marraskuussa 2005 yli

saan ryhmä” (HS 22.5.2007) tuottamaan uusia ajatuksia ja keinoja. Ympäristöministeriön ylitar kastaja Peter Fredrikssonin (Soccan seminaarissa 10.5.2007) aloitteesta toimenpideohjelman tueksi tultaneen perustamaan myös asunnottomuus-tutkijoista koostuva ryhmä, jonka tehtäviin kuuluu uuden tiedon ja uusien innovatiivisten menetelmien tuottaminen hallituksen toimenpideohjelman keinovalikoimaan.

100 henkeä. Pohdin artikkelissani varsin vapaamuotoisesti kartoituksen aineistosta esille nousseita kysymyksiä ja asunnottomien palveluihin liittyviä teemoja. Artikkelin pyrkimys ei ole tarjota vastauksia tai esittää väitteitä, vaan pikemminkin muotoilla lisäkysymyksiä, joiden kautta suomalaista asunnottomuutta ja erityisesti pitkäaikaisasunnottomuutta voidaan lähestyä. Käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa asunnottomuuden määrittely ja mittaaminen, asunnottomien palveluiden moninaisuus ja kietoutuminen yhteen. Edellisten ohella tarkastelen lyhyesti poliittisten ohjelmien vaikuttavuutta ja poliittisten valtasuhteiden merkitystä asunnottomuuden vähentämiseksi.

KIRJALLISUUS

- ASUNNOTTOMAT 2006. Valtion asuntorahaston selvityksiä 6/2007. Helsinki: Valtion asuntorahasto, 2007
- ASUNNOTTOMUUDEN VÄHENTÄMISOHJELMA 2001–2003. Ympäristöministeriön moniste nro 73. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001
- BOLIGER OG HJEM FOR SÆRLIGT UDSATTE. Erfaringer med de anderledes boliger. København: Socialministeriet, 2006
- FEANTSA: ETHOS – DEFINITION OF HOMELESSNESS. <http://www.feantsa.org/code/en/pg.asp?Page=484> [luettu 24.5.2007]
- GRANFELT, RIITTA & HYNYNEN, RAIJA: Johtopäätöksiä. S. 159–163. Teoksessa: Hynynen, Raija (toim.): Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2005
- HEMLÖSHET I SVERIGE 2005. Omfattning och karaktär. Stockholm: Socialstyrelsen, 2006
- KAAKINEN, JUHA & PITKÄNEN, SARI: Rajattomat mahdollisuudet. Esiselvitys pääkaupunkiseudun asun-

nottomien tuki- ja palveluasumisen kehittämisuunnitelmaa (2005–2007) varten. Ympäristöministeriön moniste 141. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2004

- KAAKINEN, JUHA & NIEMINEN, JARMO & PITKÄNEN, SARI: Oikeus asuntoon, oikeus ihmisarvoiseen elämään. Valtakunnallisen (2001–2005) ja pääkaupunkiseudun (2002–2005) asunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelmien arviointi. Ympäristöministeriön raportteja 8/2006. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2006
- KOIVUNEN, RIITTA: Onko asunnottomuus salaa hyväksytty? Socius-lehti 4/2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2006
- KORHONEN, ERKKI: Asunnottomuus Helsingissä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2002
- NATIONAL ALLIANCE TO END HOMELESSNESS: What is Housing First? Internet-artikkeli: <http://www.naeh.org/content/article/detail/1425>, 2006
- SUOMALAISTEN ASUMISTAVOITTEET JA MAHDOLLISUUDET. Helsinki: Tilastokeskus, 2007.